

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมการออมของประชาชนกลุ่มผู้มีงานทำในเขตอุตสาหกรรม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการออม
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการออม

การออม (Saving) ความหมายในพจนานุกรมศัพท์ที่เศรษฐศาสตร์ (2540) หมายถึง การนำเงินออมไปลงทุนเพื่อหาผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งเงินออมเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ปัจจุบันที่ไม่ได้ใช้จ่ายเพื่อการบริโภค หากแต่เก็บไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้จ่ายต่างๆ ในอนาคตการมีเงินออมอาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น ถูไว้เป็นเงินสด นำไปฝากธนาคาร หรือนำเงินออมไปซื้อหลักทรัพย์ เป็นต้น

ซึ่งแนวทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า รายได้รวมทั้งหมดที่ผู้บริโภคได้รับผลตอบแทนของปัจจัยการผลิต ได้แก่ ค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ยและกำไร รายได้เหล่านี้ผู้บริโภคอาจนำไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภคส่วนหนึ่งและอีกส่วนหนึ่งอาจเก็บออมไว้ใช้ ซึ่งการออมจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรายได้ที่สามารถใช้จ่ายใช้สอยได้จริงกับการบริโภคของครัวเรือนอย่างมาก ครัวเรือนเมื่อได้รับรายได้มาหลังจากการหักภาษีแล้ว รายได้ที่เหลือถือว่าเป็นรายได้ที่ครัวเรือนสามารถนำไปใช้จ่ายใช้สอยได้จริงโดยครัวเรือนจะจัดสรรรายได้ส่วนนี้เพื่อการบริโภค ส่วนที่เหลือจึงกันไว้เป็นเงินสะสมหรือเงินออม (พริษฐ์ บุญรักษ์, 2547)

ดังนั้นจึงสรุปความหมายของการออมได้ว่า การกันรายได้ส่วนหนึ่งไว้โดยมิได้นำมาซื้อสินค้าหรือบริโภคใดๆ แต่เป็นการเก็บเงินนั้นไว้ใช้จ่ายในอนาคต โดยนำเงินดังกล่าวไปแสวงหาประโยชน์หรือดอกผลให้เพิ่มพูนขึ้น

จากการสอบถามสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทย เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการออมเงินของแต่ละบุคคล พอจะสรุปได้ว่า เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการออมเรียงตามลำดับความสำคัญ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2552)

- เพื่อไว้ใช้ในยามเจ็บป่วย และวัยชรา
- เพื่อการศึกษา
- เพื่อเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ
- เพื่อไว้ใช้เงินและเพื่อไว้ซื้อของอื่นๆ

จะเห็นได้ว่าการออมเพื่อใช้ในยามเจ็บป่วยและในวัยชรา เป็นเงินก้อนใหญ่ที่สุด รวมวัตถุประสงค์สองเรื่องไว้ด้วยกัน คือ การเจ็บป่วยกับการใช้จ่ายในวัยที่หารายได้ไม่ได้แล้ว ซึ่งการเก็บไว้เพื่อยามป่วยไข้เป็นการออมไว้ใช้ในยามฉุกเฉินและจำเป็น เป็นเงินรายจ่ายที่คาดคะเนสองหน้าไม่ได้ อาจจะเป็นเงินจำนวนน้อยหรือเป็นเงินก้อนใหญ่ที่ต้องจ่าย ที่สำคัญคือเป็นรายจ่ายที่ไม่คาดคิด ไม่สามารถวางแผนล่วงหน้าได้ ส่วนการเก็บเงินไว้ใช้ในวัยชราเป็นการออมเพื่อไว้ใช้ในอนาคที่คาดคะเนได้ว่าวัยทำงานจะนานเพียงใด เงินที่ต้องใช้ต่อเดือนจะเป็นเท่าใด ทั้งสองเรื่องอาจจะแยกวิธีเก็บออมและวิธีป้องกันได้แตกต่างกันไป

การออมเพื่อการศึกษาและการออมเพื่อเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ เป็นการออมเพื่อให้เงินนั้นไปสร้างเงินหรือสร้างความสามารถในการหาเงินมาเพิ่ม อันได้แก่ การออมเพื่อให้มีเงินทุนในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการนำเงินที่ออมได้ไปลงทุนโดยตรง หรือว่าใช้เงินไปซื้อสินทรัพย์อื่น เช่น อสังหาริมทรัพย์ที่สามารถนำมาจำหน่ายเป็นประกันเงินกู้ได้ หรือว่าเพื่อนำเงินที่ออมได้ไปเป็นหลักประกันที่สถาบันการเงิน เพื่อให้ได้เงินมาหมุนเวียนในการประกอบอาชีพก็ตามและโดยนัยนี้การออมเพื่อการศึกษา ก็ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการออม เพื่อให้สามารถหาเงินเพิ่มได้ในอนาคต เพราะวิชาความรู้เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ผู้เป็นเจ้าของความรู้ความสามารถนำไปใช้สร้างความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและสร้างเงินให้ได้มากขึ้นด้วย (นวพร เรื่องสกุล, 2546)

ทฤษฎีการบริโภคและการออม

เคนส์ (Keynes, 1936) เป็นผู้ที่แสดงทัศนะให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงความสัมพันธ์ระหว่างการออมกับรายได้ โดยการอธิบายผ่านทางความโน้มเอียงในการบริโภค (Propensity to consume) ที่ว่าการเพิ่มขึ้นของระดับรายได้พึงใช้จ่ายจะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นในการบริโภค หากแต่การเพิ่มขึ้นในการบริโภคน้อยกว่าการเพิ่มขึ้นของระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งแสดงว่าค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (Marginal propensity to consume) มีค่าน้อยกว่าหนึ่งแต่จะมากกว่าศูนย์เสมอ และค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค (Average propensity to consume) จะลดลงเมื่อระดับรายได้เพิ่มขึ้นขณะเดียวกันรายได้ส่วนที่เหลือจากค่าใช้จ่ายในการบริโภคซึ่งก็คือการออมนั้น ก็จะเพิ่มขึ้นทุกๆระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นในแนวความคิดของเคนส์การออมของครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับระดับรายได้พึงใช้จ่ายที่แท้จริงในปัจจุบัน

ในขณะที่ ฟรีดแมนและโมดิเกลียนี มีความเห็นที่แตกต่างจากเคนส์ที่ว่า การบริโภคของบุคคลขณะใดขณะหนึ่งไม่ได้ขึ้นอยู่กับรายได้ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น แต่จะขึ้นอยู่กับการคาดการณ์ในรายได้หรือทรัพย์สินที่บุคคลจะได้รับในระยะยาว และผู้บริโภคจะทำการวางแผนการบริโภคให้สอดคล้องกับรายได้ในระยะยาว

ในทฤษฎีการบริโภคของ ฟรีดแมน (Friedman, 1957) ซึ่งตั้งอยู่บนข้อสมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent income hypothesis) โดยมีสาระสำคัญที่ว่า การบริโภคถาวร (Permanent consumption) จะมีลักษณะที่เป็นสัดส่วนคงที่กับรายได้ถาวร การเปลี่ยนแปลงในรายได้ขณะหนึ่งขณะใด หรือรายได้ชั่วคราว (Transitory income) จะได้ไม่มีผลเชื่อมโยงกับการบริโภค แต่จะมีผลโดยตรงต่อการออมเท่านั้น ทั้งนี้การอมนั้นถือว่าเป็นส่วนที่สำรองเพื่อเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดคิด หรือสถานะฉุกเฉินในอนาคต ถ้าพิจารณาให้รายได้ปัจจุบันบุคคลหนึ่งสูงขึ้น บุคคลดังกล่าวจะไม่แน่ใจว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้นนั้นจะคงอยู่ตลอดไปหรือไม่ ด้วยเหตุผลนี้ เขาจึงไม่ปรับการบริโภคของเขาให้สูงตามรายได้ที่เพิ่มขึ้นแต่เขาจะปรับการออมแทน โดยการเพิ่มการออมให้มากขึ้นเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น ดังนั้นตามแนวความคิดของฟรีดแมน การออมของบุคคลจึงขึ้นกับรายได้ถาวรซึ่งเป็นรายได้ระยะยาว กับรายได้ที่เกิดขึ้นชั่วคราว ซึ่งเป็นรายได้ระยะสั้น โดยที่ผลของการเปลี่ยนแปลงในรายได้ระยะสั้นจะมากกว่าผลของการเปลี่ยนแปลงของรายได้ในระยะยาว

ส่วนทฤษฎีการบริโภค แอนโด และ โมดิเกลียนี (Ando and Modigliani, 1963) ซึ่งได้ร่วมกันพัฒนาทฤษฎีการใช้จ่ายของบริโภค บนพื้นฐานวัฏจักรของรายได้ (Life cycle income) โดยมีสมมติฐานว่า บุคคลประสงค์ที่จะแสวงหาอรรถประโยชน์สูงสุดในการบริโภค ในแต่ละช่วงเวลาตลอดช่วงอายุของเขา โดยคำนึงถึงรายได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่คาดว่าจะได้รับตลอดชั่วอายุมากำหนดการบริโภคในขณะใด

ขณะหนึ่ง ด้วยเหตุนี้แนวโน้มของการบริโภคจึงค่อนข้างจะมีความสม่ำเสมอในระยะยาว ในขณะที่รายได้ที่บุคคลได้รับจะมีความผันผวนไปตามช่วงของอายุ ดังนั้นจึงทำให้เกิดการออมขึ้นจากความแตกต่างระหว่างรายได้กับการบริโภคตามช่วงของอายุแต่ละบุคคล ดังนั้นการออมตามแนวคิดของ แอนโด และ โมดิกลีอานี ขึ้นอยู่กับรายได้ที่ได้รับในแต่ละช่วงอายุของบุคคล

นอกจากนี้ การออมยังขึ้นอยู่กับรายได้เปรียบเทียบ (Relative income) ระหว่างรายได้ที่ได้รับกับรายได้เฉลี่ยของบุคคลอื่นๆ ในสังคม และกับรายได้ที่บุคคลเคยได้รับในอดีต ซึ่งเสนอโดย ดิวเซนเบอร์รี่ (Duesenberry, 1949) ซึ่งเห็นว่าพฤติกรรมกรรมการบริโภคของบุคคลหนึ่งๆ จะคล้ายตามการบริโภคในกลุ่มของสังคมที่ตนอยู่ ซึ่ง ดิวเซนเบอร์รี่ เรียกว่า ผลของการเอาอย่าง (Demonstration effect) คริวเรือนจะมีความโน้มเอียงในการออมที่ต่ำ เมื่อมีรายได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของรายได้สังคม และผลจะตรงกันข้ามเมื่อคริวเรือนมีรายได้ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของรายได้ของสังคม

การเปรียบเทียบรายได้ในอดีตที่คริวเรือนเคยได้รับ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการออมซึ่ง ดิวเซนเบอร์รี่ เห็นว่า เป็นการยากมากสำหรับคริวเรือนหนึ่งที่จะลดระดับการบริโภคเมื่อรายได้ลดลง ในทางกลับกันคริวเรือนมักจะเพิ่มการบริโภคเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น

ทั้งนี้เนื่องจากคริวเรือนพยายามจะรักษามาตรฐานการครองชีพ ซึ่งคริวเรือนเคยได้รับมาแล้วในอดีต โดยที่ ดิวเซนเบอร์รี่ เรียกผลนี้ว่าผลสะท้อนกลับ (Ratchet effect) ดังนั้นตามแนวคิดของ ดิวเซนเบอร์รี่ ปัจจัยที่กำหนดการออม คือ รายได้เปรียบเทียบระหว่างรายได้ที่ได้รับกับรายได้เฉลี่ยของสังคม และรายได้สูงสุดที่คริวเรือนเคยได้รับ

ปัจจัยทางด้านดอกเบี้ย ในทฤษฎีการออม มักจะให้ความสำคัญกับบทบาทของอัตราดอกเบี้ยว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการออมนอกเหนือจากปัจจัยทางด้านรายได้ อัตราดอกเบี้ยที่ต่ำนั้น มักจะพิจารณาในแง่ที่เป็นอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง โดยการนำเอาอัตราดอกเบี้ยในนาม หักออกด้วยการคาดคะเนอัตราเงินเฟ้อ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงผลตอบแทนที่แท้จริงจากการออม

นักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก (Classical economists) อ้างถึงความสัมพันธ์ระหว่างการออมกับอัตราดอกเบี้ยว่ามีทิศทางที่เป็นบวก บนเหตุผลพื้นฐานที่ว่า การเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยจะเป็นการเพิ่มขึ้นของค่าเสียโอกาส (Opportunity cost) ของการบริโภคในปัจจุบัน ดังนั้นผู้บริโภคจะทดแทนการบริโภคในปัจจุบันโดยการเลื่อนไปบริโภคในอนาคต เพื่อที่เขาจะสามารถบริโภคได้มากขึ้น ดังนั้นการเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ย จึงทำให้การออมในปัจจุบันเพิ่มขึ้น (Kanjane Kangwanpornisiri, 1985)

ในขณะเดียวกัน การเพิ่มขึ้นในอัตราดอกเบี้ยก็สามารถทำให้การออมในปัจจุบันลดลงได้เช่นกัน เมื่อพิจารณา สมมติฐานวัฏจักรชีวิต (The life cycle hypothesis) ซึ่งได้นำเสนอว่า ถ้าสมมติให้ปัจจัยต่างๆ ไม่เปลี่ยนแปลง การเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยจะมีผลทำให้รายได้ระยะยาวเพิ่มขึ้น ดังนั้นเพื่อที่จะรักษาสัดส่วนการบริโภคต่อรายได้ให้คงเดิม บุคคลจะเพิ่มการบริโภคในปัจจุบันโดยนัยแล้วการออมในปัจจุบันจึงลดลง ทั้งนี้เพื่อให้ได้จำนวนเงินเป้าหมายของการออม (Target-saving) เท่าเดิม

ในการอธิบายถึงผลของอัตราดอกเบี้ยที่มีต่อพฤติกรรมการออมนั้นเป็นเรื่องค่อนข้างยากในทางการศึกษา ถึงแม้ว่าการอธิบายในทางทฤษฎีจะมีความชัดเจนถึงผลของอัตราดอกเบี้ย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในอัตราดอกเบี้ยจะมีผลต่อพฤติกรรมใน 2 ลักษณะคือ ผลของการทดแทน (Substitution effect) โดยจะมีผลทางด้านบวก ในขณะที่ผลของรายได้ (Income effect) ซึ่งเป็นผลในทางลบโดยที่ผลสุทธิอาจจะไม่มีทิศทางในด้านบวกหรือลบ หรืออาจจะไม่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเลยก็ได้ ถ้าผลของการทดแทนและผลของการเพิ่มขึ้นทางรายได้ หักล้างกันอย่างสมบูรณ์

ปัจจัยทางด้านภาวะเงินเฟ้อ โดยทั่วไปแล้วภาวะเงินเฟ้อจะ หมายถึง ภาวะการณ์ผิดปกติที่ระดับราคาสินค้าโดยทั่วไปสูงขึ้นเรื่อยๆอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายความว่าราคาสินค้าทั้งหมดรวมกันโดยเฉลี่ยแล้วสูงขึ้น โดยที่ราคาสินค้าบางชนิดอาจจะสูงขึ้น บางชนิดอาจจะลดลงหรือไม่มีการเปลี่ยนแปลงได้

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการออม

จากหนังสือมหเศรษฐศาสตร์ (รัตนา สายคณิต, 2542) เขียนถึงทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาในการออมว่า ส่วนใหญ่มักจะพิจารณาจากรายได้เป็นตัวกำหนดการออมเป็นปัจจัยหลัก ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าการออมเป็นส่วนแตกต่างระหว่างรายได้และค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคพร้อมกับได้สร้างแบบจำลองการออมในรูปแบบสมการเชิงเส้น (Linear Equation) โดยใช้ข้อมูลรวมเวลา (Time series data) และข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross section data) ซึ่งแบบจำลองเหล่านี้เป็นพื้นฐานมาจากแนวคิดตามสมมติฐานสำคัญ เช่น

สมมติฐานรายได้สมบูรณ์ (Absolute income hypothesis)

สมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ (Relative income hypothesis)

สมมติฐานวัฏจักรชีวิต (Life-cycle hypothesis)

สมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent income hypothesis)

สมมติฐานของคาลดอร์ (Kaldors hypothesis)

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่ารายได้เป็นปัจจัยหลักหรือการออมเป็นฟังก์ชันของรายได้ $S=f(Y_d)$ (S = การออม, Y_d = รายได้สุทธิที่สามารถใช้จ่ายได้จริง) ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค และการออมหรืออาจกล่าวได้ว่า เมื่อครัวเรือนมีรายได้หลังหักภาษีให้รัฐบาลแล้ว ก็จะนำเอารายได้ไปใช้จ่ายใช้สอยในการอุปโภคบริโภค ตลอดจนสินค้าถาวรและส่วนที่เหลือจากการใช้จ่ายใช้สอยก็จะเป็นการออมทรัพย์ ทั้งนี้จึงเปรียบเทียบได้กับเป็นตัวรั่วไหลของวงจรกระแสรายได้ ซึ่งจะไปมีผลต่อกระแสรายได้ในขณะใดในขณะหนึ่งไม่เท่ากับรายจ่าย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของรายได้จะส่งผลกระทบต่อกรบริโภค และส่งผลไปยังการลงทุนและการออมของประเทศ ซึ่งในการศึกษาทฤษฎีที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการออมหรือการบริโภค มีดังนี้

สมมติฐานรายได้สมบูรณ์ (Absolute income hypothesis)

ตามแนวคิดของ Keynes ซึ่งได้สร้างความสัมพันธ์เบื้องต้นระหว่างการบริโภคกับรายได้ (income) โดยฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้นของเคนส์ กล่าวว่า เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น ประชาชน มีความโน้มเอียงที่จะใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้นหรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่ง คือ ประชาชนมีความโน้มเอียงที่จะออมเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น การบริโภคที่เกิดขึ้นในงวดเวลาหนึ่งจะมี

ความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับรายได้สมบูรณ์ (Absolute income) ภายหลังจากหักภาษีหรือรายได้สุทธิ (Disposable income) ในงวดเวลาเดียวกัน แต่เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ได้สัดส่วนในลักษณะที่เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น แต่การบริโภคจะไม่เพิ่มขึ้นในสัดส่วนเท่ากับการเพิ่มขึ้นของรายได้โดยจะเพิ่มในอัตราที่ลดลง นั่นคือ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น ความโน้มเอียงการบริโภคเฉลี่ย (APC) จะมีค่าลดลงเรื่อยๆ แต่ไม่เท่ากับศูนย์หรืออัตราการเพิ่มขึ้นของการบริโภคของการบริโภคในหน่วยหลังจะลดลงจึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างรายได้และการบริโภคเพิ่มขึ้น ซึ่งก็คือ การออม สรุปได้ว่าการออมทรัพย์กับรายได้สุทธิบุคคลคือเมื่อบุคคลมีรายได้เพิ่มขึ้นการออมก็จะเพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วนกับรายได้

$$C = C_a + cY_d, \quad 0 < c < 1$$

โดยที่ C = ค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย
(Marginal propensity to consume)

C_a = ปริมาณการบริโภคของบุคคลเมื่อรายได้ที่ใช้จ่ายเท่ากับศูนย์
(Autonomous consumption)

Y_d = รายได้สุทธิที่สามารถใช้จ่ายได้จริง

S = การออม

$$\text{แต่ } Y_d = C + S$$

ดังนั้น $S = Y_d - (C_a + cY_d)$

$$S = -C_a + (1-c)Y_d$$

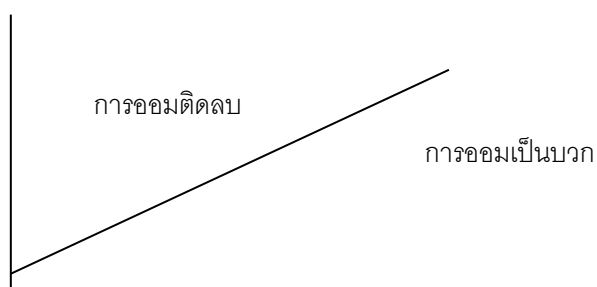
$$APS = S/Y_d = (-C_a/Y_d) + (1-c)$$

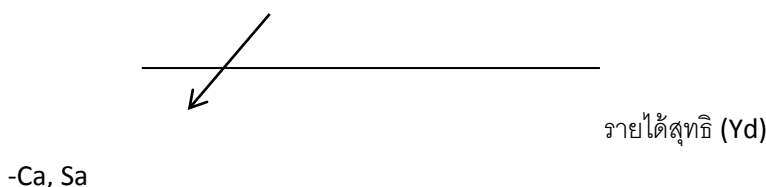
เมื่อ $1-c$ = ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (Marginal propensity to save)

APS = ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (Average propensity to save : APS)

สมการการออม (saving equation) ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการออมและจำนวนรายได้ที่บุคคลสามารถใช้จ่ายใช้สอยได้จริงในปัจจุบันและจากสมการ APS จะเห็นได้ว่า เมื่อรายได้ (Y_d) เพิ่มขึ้น ในขณะที่ C_a และ c คงที่ APS จะเพิ่มขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่า เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นทำให้เส้นการออมจะมีความชันเป็นบวก

การออม(s)

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และการออม

บุคคลแม้ไม่มีรายได้ก็ต้องมีการบริโภคหรือการออมเป็นลบ ซึ่งการออม ณ รายได้ เป็นศูนย์ เท่ากับ $-Ca$ หรือ Sa ซึ่งบุคคลต้องนำเงินที่เกิดขึ้นในงวดก่อนมาใช้จ่ายหรือกู้ยืมมาเพื่อใช้บริโภค

สมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ (Relative income hypothesis)

Jame S. Duesenberry อธิบายว่า Unity ของแต่ละบุคคลในระบบเศรษฐกิจไม่ได้ขึ้นกับการบริโภคของตนเองเท่านั้น แต่ขึ้นกับบุคคลอื่นด้วย ซึ่งก็คือ การบริโภคของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับรายได้โดยเปรียบเทียบ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ครวเรือนที่มีระดับการบริโภคที่สูง ณ ระดับหนึ่งแล้ว แม้ว่ารายได้ในปัจจุบันจะลดลงเมื่อเทียบกับรายได้ในอดีตครัวเรือนก็จะพยายามรักษามาตรฐานการครองชีพให้คงเดิม โดยสมการการออมที่ Duesenberry อธิบายไว้ดังนี้

$$S_t / Y_t = a_0 + a_1 (Y_t / Y_0)$$

โดย S_t = การออมในงวดเวลาปัจจุบัน

Y_t = ระดับรายได้สุทธิที่ใช้จ่ายได้จริงในงวดเวลาปัจจุบัน

Y_0 = ระดับรายได้สุทธิที่ใช้จ่ายได้จริงที่สูงสุดในอดีต

A_0 = การออมที่เป็นอิสระจากรายได้

a_1 = สัดส่วนของรายได้โดยเปรียบเทียบที่มีผลต่อแนวโน้มการออมเฉลี่ย

$$S_t / Y_t = \text{สัดส่วนการออมต่อรายได้ (APS)}$$

ถ้ารายได้ในงวดปัจจุบัน (Y_t) สูงกว่ารายได้ในอดีต (Y_0) ความโน้มเอียงในการออมเฉลี่ยหรือ สัดส่วนการออมเฉลี่ยต่อรายได้ (S_t / Y_t) จะมีค่าสูงและถ้ารายได้ในงวดปัจจุบันต่ำกว่ารายได้สูงสุดในอดีตที่เคยได้รับสัดส่วนการออมต่อรายได้อาจมีค่าต่ำ ด้วยเหตุนี้รายได้ โดยเปรียบเทียบในปัจจุบัน กับรายได้ในอดีตเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออม ซึ่งรายได้โดยเปรียบเทียบในความหมายนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ถ้าพิจารณาตามกลุ่มในสังคม รายได้เปรียบเทียบ ก็คือ รายได้ที่นำมาเปรียบเทียบกับกลุ่มในสังคมเดียวกัน ฉะนั้น ผู้บริโภคคนหนึ่งคนใด จะทำการบริโภคในระดับใดมักจะ

คล้ายตามระดับรายได้ของกลุ่มในสังคม โดยผู้มีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของกลุ่มในสังคม สัดส่วน การบริโภคต่อรายได้ของตนเองหรือความโน้มเอียงในการบริโภคเฉลี่ย (MPC) จะมีค่าสูงเนื่องจากพยายามที่จะรักษาระดับการบริโภคของตนเองให้ใกล้เคียงกับคนอื่นในสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้มีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของกลุ่มสังคมแล้ว ย่อมจะมีการออมน้อย เพราะต้องทำการบริโภคเป็นสัดส่วนสูงเมื่อเทียบกับรายได้ ส่วนบุคคลที่มีรายได้สูงกว่ารายได้เฉลี่ยในสังคม มักจะมีความโน้มเอียงในการบริโภคเฉลี่ยต่ำ เพราะรับการบริโภคที่ใกล้เคียงกับคนอื่นในสังคมเป็นสัดส่วนที่ไม่สูงเมื่อเทียบกับรายได้ของตน หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้มีรายได้สูงกว่ารายได้เฉลี่ยในสังคมย่อมมีการออมสูงนั่นเอง

2. ถ้าพิจารณาตามระยะเวลา รายได้โดยเปรียบเทียบ ก็คือ สัดส่วนของรายได้ปัจจุบัน เปรียบเทียบกับรายได้ในอดีต ซึ่งผู้บริโภคแต่ละคนจะมีความเคยชินกับการบริโภคในอดีต นั่นคือ เขาจะทำการบริโภคในปัจจุบันเหมือนเช่นเคยอดีต ดังนั้นถ้าผู้บริโภคคนใดมีรายได้ปัจจุบันต่ำกว่ารายได้ในอดีต ความโน้มเอียงในการบริโภคเฉลี่ยหรือสัดส่วนของการบริโภคต่อรายได้ปัจจุบันจะมีค่าสูง เนื่องจากต้องการพยายามรักษาระดับการบริโภคให้คงเดิมหรือสัดส่วนของการออมต่อรายได้จะมีค่าต่ำ ในทำนองเดียวกันถ้าผู้บริโภคคนใดมีรายได้ ปัจจุบันสูงกว่ารายได้ในอดีตความโน้มเอียงในการบริโภคเฉลี่ยหรือสัดส่วนของการบริโภคต่อรายได้ปัจจุบันจะมีค่าต่ำนั้น คิดสัดส่วนของการออมต่อรายได้จะมีค่าสูง ดังนั้นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมในการออมอีกอย่าง คือ รายได้เปรียบเทียบระหว่างปัจจุบันและอดีต

สมมติฐานวัฏจักรชีวิต (Life – cycle hypothesis)

ทฤษฎีนี้ Albert Ando, Franco Modigliani และ Richard Brumberg ได้มีบทบาทสำคัญในการตั้งสมมติฐานวัฏจักรชีวิต โดยได้กล่าวถึงรูปแบบของกระแสรายได้ (income stream) ของบุคคลตลอดช่วงชีวิตว่าบุคคลจะมีรายได้ที่ต่ำกว่าโดยเปรียบเทียบในช่วงต้นและปลายชีวิต

ทฤษฎีนี้สาระสำคัญเน้นไปที่การบริโภคของคนที่ว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่จะทำการบริโภคให้ได้รับความพอใจสูงสุด ก็โดยนำเอารายได้ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตมาคำนึงถึง หรืออาจกล่าวว่าการนำเอารายได้ตลอดชีวิตมากำหนดการบริโภคในขณะใดขณะหนึ่งนั่นเอง ซึ่งก็คือ

$$C_t = f(PV_t)$$

หรือ

$$C_0 = K(PV_0)$$

$$C_0 = \text{ค่าใช้จ่ายในการบริโภคปีที่ } 0$$

K = ค่าคงที่ที่แสดงถึงสัดส่วนของมูลค่าปัจจุบันของกระแสรายได้

ตลอดช่วงชีวิตที่นำมาใช้จ่าย

PV_0 = มูลค่าปัจจุบันของกระแสรายได้ตลอดช่วงชีวิต

ด้วยเหตุที่ผู้บริโภคนำรายได้ตลอดชีวิตมากำหนดการบริโภคนี้เอง จึงทำให้การบริโภคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่โดยปกติแล้วผู้บริโภคมักจะพยายามรักษาระดับการบริโภคให้ค่อนข้างคงที่ ฉะนั้นแนวโน้มของการบริโภคจึงเพิ่มขึ้นแต่ไม่สูงมากนัก

ส่วนในเรื่องของรายได้ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดการบริโภคนั้น แนวคิดทางทฤษฎีนี้กล่าวว่า ในช่วงชีวิตของผู้บริโภคแต่ละคน จะมีกระแสรายได้ที่ค่อนข้างต่ำในช่วงเริ่มต้นของชีวิตและตอนปลายของชีวิตเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงตอนกลางของชีวิต ซึ่งการกระจายของรายได้ตลอดช่วงอายุขัยจะมีลักษณะเป็นเส้นโค้ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ในช่วงเริ่มต้นมักจะมีประสบการณ์และรายได้น้อย ซึ่งต่อมาถึงในช่วงปลายประสิทธิภาพการทำงานจะต่ำ รายได้จึงต่ำกว่าในช่วงกลางของชีวิตที่มีรายได้และประสบการณ์ที่สูง

เมื่อลักษณะของการบริโภคและรายได้เป็นไปดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้เกิดการออมขึ้นจากความแตกต่างระหว่างรายได้และการบริโภคตามช่วงอายุขัย กล่าวคือ ในช่วงต้นและช่วงปลายของชีวิตผู้บริโภครวมจะมีค่าเป็นลบ โดยอาจจะมีการกู้ยืมในช่วงต้นเมื่อมาถึงวัยกลางชีวิตจะมีรายได้สูงกว่าการบริโภค การออมจึงเป็นบวกและมีการนำเงินออมออกมาใช้ในช่วงปลาย รายได้จะลดลงเนื่องจากการทำงานลดลง การออมจึงเป็นลบ ดังนั้นการออมจะเกิดเฉพาะในช่วงกลางของชีวิตเท่านั้น เพราะเป็นช่วงที่มีรายได้สูงกว่าการบริโภค ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าปัจจัยทางด้านประชากรด้านอายุ อัตราเกิดอัตราการพึ่งพิง จะเป็นผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการออม ดังนั้นข้อสรุปที่ได้จากสมมติฐานนี้ ปัจจัยทางด้านประชากร ด้านอายุ อัตราการเกิด อัตราการพึ่งพิง จะเป็นผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการออม

สมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent income hypothesis)

ตามแนวคิดของ Milton Friedman ได้อธิบายฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นกับระยะยาว โดยแบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ

1. Friedman เห็นว่า องค์ประกอบของรายได้และการบริโภคในปัจจุบันนั้นแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ส่วนที่เป็นลักษณะถาวรและส่วนที่เป็นลักษณะชั่วคราว ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งสามารถแทนได้โดย

$$Y = Y_p + Y_t$$

$$C = C_p + c_t$$

โดย Y คือ รายได้ที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลาใดเวลาหนึ่ง

Y_p คือ รายได้ถาวร (Permanent income)

Y_t คือ รายได้ชั่วคราว (Transitory income)

C คือ การบริโภคที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลาหนึ่ง

C_p คือ การบริโภคถาวร (Permanent consumption)

โดยที่ Friedman มีความคิดว่า รายได้ถาวร ซึ่งหมายถึง มูลค่าปัจจุบันของรายได้เฉลี่ยในระยะยาวที่คาดว่าจะได้รับจากสินทรัพย์ที่เป็นมนุษย์ (human wealth) และสินทรัพย์ที่ไม่ใช่มนุษย์ (non-human wealth) ซึ่งก็คือ รายได้ของครัวเรือนที่รับจากการทำงานและสินทรัพย์ที่บุคคลถือไว้ โดยที่ครัวเรือนสามารถนำมาใช้จ่ายในการบริโภคโดยไม่กระทบกระเทือนต่อฐานะความมั่งคั่งอันจะเกี่ยวโยงไปถึงรายได้ที่จะได้รับในอนาคตด้วย ดังนั้น รายได้ถาวรจึงถือว่าเป็นรายได้ระยะยาว ซึ่งรวมไปถึงเงินเดือนที่ได้รับด้วย ส่วนรายได้ชั่วคราว คือ รายได้ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดมาก่อนมีลักษณะที่ไม่แน่นอน เช่น รายได้จากการเล่นสลากกินแบ่งหรือจากการให้โดยเสน่หา ซึ่งรายได้ชั่วคราวมีค่าเป็นบวกหรือลบก็ได้ นั่นคือรายได้ชั่วคราวจึงเป็นตัวแปรที่แสดงถึงความไม่แน่นอนของรายได้ในปัจจุบันที่เบี่ยงเบนไปจากรายได้ระยะยาว ส่วนการบริโภคก็เช่นกันการบริโภคถาวรเป็นการบริโภคที่สม่ำเสมอระยะยาว ส่วนการบริโภคชั่วคราวก็เป็นการบริโภคที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดฝันและไม่แน่นอนเช่นเดียวกับรายได้ชั่วคราว

2 .ความสัมพันธ์ที่แท้จริงระหว่างการบริโภคกับรายได้ จะอยู่ที่ส่วนประกอบถาวร นั่นคือ การบริโภคถาวรจะเป็นสัดส่วนกับรายได้ถาวร โดยตัวแปรประเภทชั่วคราวจะไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรถาวรเลย เช่น Y_t จะไม่มีความสัมพันธ์กับ Y_p และ C_t ก็เป็นตัวแปรสุ่มที่ไม่มีสัมพันธ์กับ Y_p หรือ C_p หรือแม้แต่ Y_t เอง นั่นหมายถึงแนวโน้มของการบริโภคชั่วคราว จากรายได้จะมีค่าเป็นศูนย์

จากแนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคข้างต้น สามารถนำมาสรุปเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการออมได้ โดยจากพฤติกรรมในการบริโภคข้างต้นจะกำหนดพฤติกรรมในการออม คือ การออมจะเกิดจากการกำหนดตัวแปร 2 ตัว คือ รายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราว สมการของการออมจึงประกอบไปด้วย ผลบวกของ

รายได้ถาวรที่เหลือจากการบริโภคและรายได้ชั่วคราว ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ดังนั้น จึงสามารถกำหนดพฤติกรรมการออม ได้ดังนี้

$$S = X_0 + X_1 Y_p + X_2 Y_t$$

โดยที่ S = การออม

X_0 = ปริมาณการออมในขณะที่รายได้เป็นศูนย์

X_1 = สัดส่วนของรายได้ถาวรที่มีผลต่อการออม

X_2 = สัดส่วนของรายได้ชั่วคราวที่มีผลต่อการออม

สมมติฐานของคาลดอร์ (Kaldors hypothesis)

ปัจจัยทางด้านแหล่งที่มาของเงิน ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออม ซึ่งแนวคิดของคาลดอร์ จะทำการศึกษาโดยแยกการออมเป็น 2 กลุ่ม คือ การออมของนายทุนและการออมของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้าย (MPS) ของนายทุนมีค่าสูงกว่าค่าของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ซึ่งในการทดสอบสมมติฐานของคาลดอร์นั้น Malinee Tengumnyey ศึกษาพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร 3 จังหวัดรอบนอกและภาคกลาง โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับสมมติฐานคาลดอร์ คือ กลุ่มครัวเรือนที่ประกอบกิจการส่วนตัวเป็นผู้ออมที่มีความสำคัญมากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้างและการออมจะถูกกำหนด 3 ปัจจัย คือ รายได้ ขนาดของครัวเรือนและจำนวนผู้มีเงินได้

จากการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมทั้งในและต่างประเทศ ได้มีการศึกษาตามแนวทฤษฎีสมมติฐาน ดังเช่น พฤติกรรมการออมของครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย โสภณ โรจน์ดำรงค์ ได้ทำการศึกษาโดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง (cross section data) ทำการศึกษาโดยการประมาณค่าสมการแบบจำลองด้วยวิธีกำลังน้อยที่สุด ซึ่งผลการศึกษาทำให้ข้อสรุปสอดคล้องกับทฤษฎี คือ รายได้สมบูรณ์เป็นปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในเชิงบวก นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้แยกกลุ่มครัวเรือนตามช่วงอายุของหัวหน้าครอบครัวเพื่อทดสอบสมมติฐานวัฏจักรชีวิต แยกตามจำนวนสมาชิกของครัวเรือนที่อยู่ในวัยพึ่งพิงเพื่อทดสอบสมมติฐานผู้พึ่งพิง โดยแยกกลุ่มครัวเรือนตามชั้นรายได้ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างเงินออมกับทรัพย์สินสุทธิในแต่ละชั้นรายได้ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับสมมติฐานวัฏจักรชีวิตและสมมติฐานผู้พึ่งพิง ซึ่งการศึกษาดังกล่าวได้ใช้ข้อมูลการออมรวม ซึ่งคำนวณมาจากรายได้หักด้วยค่าใช้จ่ายในการอุปโภคและบริโภค แต่มิได้ทำการศึกษาถึงพฤติกรรมการออมในรูปแบบต่างๆ ด้วย เช่น การออมในรูปสินทรัพย์ถาวร การออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงิน หรือการออมในรูปแบบอื่นๆ

สำหรับการศึกษาการออมของครัวเรือนในรูปแบบฟังก์ชันการออมของเคนส์ Keang Suk Kim ไปใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศเกาหลี ในช่วงปี 2506 - 2515 ได้ศึกษาโดยจำแนกครัวเรือนตามแหล่งรายได้ ซึ่งผลการศึกษาได้ให้ข้อสรุปที่น่าสนใจ คือ ค่าความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้ายของผู้มีอาชีพเกษตรกรรมจะสูงกว่าอาชีพอื่น และเมื่อจำแนกตามอายุของหัวหน้าครัวเรือนมีอายุในช่วง 24 - 39 ปี แต่เมื่ออายุหัวหน้าครัวเรือนสูงถึง 40 - 49 ปี ค่าความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้ายจะเริ่มต่ำลง จากผลการศึกษานับสนุนรายได้สมบูรณ์ของเคนส์ คือ การออมจะมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับรายได้

ในส่วนของการทดสอบสมมติฐานรายได้เปรียบเทียบรายได้ถาวร สมมติฐานวัฏจักรชีวิตและสมมติฐานคาลอร์ โดยศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออมของประเทศไทยโดย อัญชลี จันทร์ดี ได้ใช้สมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ รายได้ถาวรและสมมติฐานวัฏจักรชีวิตสร้างแบบจำลองหาสมการที่ใช้อธิบายพฤติกรรมการออมในประเทศไทย ผลการศึกษาปรากฏว่าตามสมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ อัตราส่วนของรายได้ต่อรายได้ในปีที่ผ่านมาเป็นปัจจัยที่อธิบายอัตราส่วนการออมต่อรายได้มากที่สุด รองลงมาได้แก่ แนวโน้มของเวลา ภาษี และอัตราดอกเบี้ย ตามลำดับ ส่วนสมมติฐานคาลอร์ การศึกษาของ Ramanathan ซึ่งได้ใช้ข้อมูลภาคตัดขวางของครัวเรือนในเขตเทศบาลของชาวอินเดีย ในปี 2501 - 2502 ข้อสรุปสนับสนุนสมมติฐานของคาลอร์ กล่าวคือ กลุ่มครัวเรือนที่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวมีความโน้มเอียงในการออมเฉลี่ยสูงสุด สำหรับปัจจัยที่กำหนดการออมซึ่งได้จากศึกษาโดยจำแนกกลุ่มครัวเรือนตามชั้นอายุ ได้แก่ รายได้และทรัพย์สินสุทธิ โดยเมื่ออายุของหัวหน้าครอบครัวเพิ่มจากต่ำกว่า 25 ปี เป็น 25 - 44 ปี ความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้าย และความโน้มเอียงในการออมเฉลี่ยจะสูงขึ้น และเมื่ออายุของหัวหน้าครัวเรือนเพิ่มขึ้นเป็น 45- 54 ปี และ 54 - 64 ปี ค่าความโน้มเอียงในการออมเฉลี่ยและความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้ายจะมีแนวโน้มต่ำลง แต่เมื่ออายุของหัวหน้าครอบครัวเพิ่มขึ้นเป็น 65 ปีขึ้นไป ค่าความโน้มเอียงในการออมเฉลี่ยและค่าความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้ายกลับเพิ่มขึ้น ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวไม่เป็นไปตามสมมติฐานวัฏจักรชีวิต

ความหมายของการออม

สุชาดา กิระกุลและคณะ (2540, 41) ได้กล่าวถึงความหมายของการออมในครัวเรือน คือ รายได้ส่วนที่ยังไม่ได้ใช้จ่ายไปในการอุปโภคบริโภค หรือหมายถึง ส่วนต่างระหว่างรายได้ (current income) และรายจ่าย (current expense)

วัตถุประสงค์ของการออม

การออมของครัวเรือนนั้นมีเหตุผลหลายประการ แต่ละคนอาจมีเหตุผลแตกต่างกันไป ซึ่งโดยรวมแล้วการตัดสินใจที่จะออมมักประกอบไปด้วยเหตุผล ดังนี้ (กวิณวุฒิ กลั่นไพฑูริย์, 2546, 45 อ้างถึงใน วิไลลักษณ์ และวลัยกรณ อุตตะนันท์, 2531, 33 - 35)

1. เพื่อไว้ใช้จ่ายในยามชรา เป็นเหตุผลประการสำคัญในการเก็บออมของคนทุกๆ ไป ซึ่งรู้ดีว่าในยามชรา นั้น รายได้จากการทำมาหาเลี้ยงชีพต้องลดลงหรืออาจหมดไป จึงจำเป็นต้องเก็บออมไว้ในขณะที่ตนเองยังมีรายได้ในระดับที่ยังออมได้
2. เพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉินหรือยามที่เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันมาก่อนที่ต้องใช้จ่ายอย่างกระทันหัน เช่น การประสบอุบัติเหตุ การเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น
3. เพื่อใช้จ่ายสำหรับการศึกษา ซึ่งอาจเป็นการศึกษาสำหรับตนเองหรือสำหรับบุตรหลานก็ได้ โดยผู้วางแผนชีวิตที่ดีต้องพยายามเพิ่มพูนความรู้ต้องการให้มีการศึกษาสูงขึ้น ทั้งของตนเองและบุตรหลาน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น
4. เพื่อไว้ใช้จ่ายในการซื้อที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตสำหรับผู้ที่ยังไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองจำเป็นต้องเก็บออมเพื่อเหตุผลนี้
5. เพื่อซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งต้องอาศัยอุปกรณ์บางอย่างในการประกอบอาชีพ เพื่อให้การทำงานสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพมากยิ่งขึ้น
6. เพื่อไว้ใช้จ่ายในการซื้อสินค้าถาวร สินค้าถาวรในปัจจุบันเป็นปัจจัยความสะดวกรวดเร็วในการครองชีพ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน รถยนต์ ซึ่งบุคคลทั่วไปมักปรารถนามีไว้เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการดำรงชีวิต
7. เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักประกันบางอย่าง ได้แก่ การประกันชีวิต ประกันภัย ประกันอุบัติเหตุ ซึ่งการออมในรูปแบบของการส่งเบี้ยประกันเพื่อให้ได้หลักประกันจึงมีอยู่เสมอ เนื่องจากสามารถบรรเทาความเดือดร้อนได้ และเป็นการออมระยะยาว
8. เพื่อหาผลประโยชน์และรายได้ ได้แก่ ผลตอบแทนที่ได้จากการออม เช่น ดอกเบี้ย เงินปันผล ส่วนลด ฯลฯ
9. เพื่อจัดตั้งหรือขยายงานธุรกิจ มีความเชื่อว่าการประกอบธุรกิจจะทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ทำธุรกิจดีขึ้น เมื่อผู้ใดมีฐานะจะประกอบธุรกิจได้ก็ย่อมที่จะกระทำ โดยปัจจัยสำคัญในการประกอบธุรกิจ คือ เงินทุน ดังนั้นการออมจึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะได้มาซึ่งเงินทุน
10. เพื่อใช้จ่ายในการซื้อเครื่องประดับ เป็นเหตุผลในการเก็บออมอย่างหนึ่งของผู้มีรสนิยมในการประดับเครื่องแต่งกาย นอกจากนี้เครื่องประดับ เช่น ทอง เพชร สร้อยคอ แหวน เป็นต้น ยังสามารถทำให้เกิดเป็นเงินได้ โดยการนำไปขายเมื่อถึงคราวจำเป็น
11. เพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมทางสังคม เช่น การให้ของขวัญวันเกิด วันแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานศพ มักเกิดขึ้นอยู่เสมอในสังคมไทย

12. เพื่อเก็บไว้เป็นมรดกของบุตรหลาน ถือเป็นค่านิยมของสังคมไทยที่ บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย มักจะมีไว้ให้ลูกหลานในอนาคต

13. เพื่อไว้ใช้จ่ายในกิจกรรมอื่นๆ เช่น ออมไว้เพื่อใช้จ่ายในการแต่งงาน การท่องเที่ยว และการทำบุญ เป็นต้น

รูปแบบของการออม

การที่บุคคลแต่ละคนตัดสินใจเลือกการออมโดยวิธีใดก็ตาม บุคคลนั้นต้องคิดว่าการออมวิธีนั้นจะให้ผลประโยชน์จะทำให้เงินออมเพิ่มค่าได้มากที่สุด ฉะนั้นจึงมีคนเลือกออมด้วยวิธีการต่างๆ บางคนออมหลายวิธี รูปแบบของการออมมีหลายประเภท ดังนี้ (กวินวุฒิ กลั่นไพฑูรย์, 2547, 9 – 12)

1. การออมในรูปทรัพย์สินถาวร เป็นการออมโดยการนำรายได้ส่วนที่เหลือจากการบริโภคไปใช้จ่ายโดยการซื้อทรัพย์สินถาวร (Real Assets) โดยมีเป้าหมายในการถือทรัพย์สินถาวรดังกล่าวอาจแตกต่างกันไป บางคนถือไว้เพราะความจำเป็น บางคนถือไว้เป็นหลักประกันในอนาคต หรือเพื่อประดับฐานะ ฯลฯ สำหรับชนิดของทรัพย์สินถาวร ได้แก่

- 1.1 ที่ดิน คราวเรือนนิยมถือไว้เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง โดยคาดว่ามูลค่าของที่ดินนี้จะเพิ่มขึ้นในอนาคตและเป็นการเพิ่มหลักประกันความมั่นคงของครัวเรือนด้วย
- 1.2 อาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัย เป็นการออมซึ่งครัวเรือนส่วนใหญ่มักกระทำเมื่อมีรายได้เกินกว่าการบริโภคก็จะนำรายได้ส่วนที่เหลือไปซื้อที่อยู่อาศัย อาจจ่ายเต็มราคา หรือ ผ่อนชำระก็ได้ ขึ้นกับว่าผู้มีเงินออมมากน้อยเท่าใด
- 1.3 ทรัพย์สินประเภททุนที่ใช้ในการผลิต การซื้อทรัพย์สินประเภททุน (Capital goods) เช่น เครื่องจักร เครื่องมือต่างๆ สำหรับการผลิตนั้น อาจถือเป็นการออมอย่างหนึ่ง เพราะรายได้ส่วนที่เหลือจากการบริโภค เมื่อนำมาซื้อทรัพย์สินดังกล่าวไว้ เท่ากับว่าเป็นการสะสมการออมไว้ประเภทหนึ่งเช่นกัน
- 1.4 การเพิ่มขึ้นของสินค้ำคงเหลือ อาจจัดว่าเป็นการออมเช่นกัน เนื่องจากจำนวนของสินค้ำคงเหลือก็คือส่วนหนึ่งของรายได้ที่ไม่ได้ใช้จ่ายนั่นเอง
- 1.5 การซื้อโลหะมีค่าและอัญมณี เช่น สร้อย แหวน ต่างหู เพชร ทอง ทับทิม ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตามการออมในรูปทรัพย์สินถาวร จะต้องหักค่าเสื่อมราคาออกด้วย

2 . การออมในรูปทรัพย์สินทางการเงิน (Financial Assets) เหตุผลของการออมในรูปทรัพย์สินทางการเงินก็แตกต่างกันออกไป เช่น สภาพคล่องสูงเพราะเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่ายให้ผลตอบแทนและความเสี่ยงน้อย ฯลฯ ซึ่งการออมในลักษณะนี้อาจทำได้หลายวิธี ดังนี้

- 2.1 การออมในรูปทรัพย์สินทางการเงินในระบบ หมายถึง การออมโดยการถือทรัพย์สินทางการเงินที่สร้างขึ้นภายใต้ของเขตของกฎหมายคุ้มครองอยู่ รูปแบบของการออมประเภทนี้ ได้แก่

- 2.1.1 เงินฝากที่สถาบันการเงินต่างๆ เช่น เงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์ รวมถึง เงินฝากที่เป็นเงินตราต่างประเทศ สด ทั้งในรูปของเงินบาทและเงินตราต่างประเทศ
 - 2.1.2 เงิน ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สหกรณ์ออมทรัพย์ ฯลฯ
 - 2.1.3 การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินต่างๆทั้งของรัฐบาลและเอกชน เช่นตั๋วเงินคลัง ตั๋วสัญญาใช้เงิน ตั๋วการค้า พันธบัตร หุ้่นสามัญ สลากออมสิน ฯลฯ
 - 2.1.4 การให้กู้ยืม ซึ่งมีสัญญาถูกต้องตามกฎหมายทั้งระยะสั้นและระยะยาว
 - 2.1.5 เบี้ยประกันตามกรมธรรม์ประกันชีวิตและกองทุนเลี้ยงชีพของหน่วยงานต่างๆ
 - 2.1.6 อื่นๆ เช่น เงินค่าหุ้นสมาชิกสหกรณ์ เงินค่าฌาปนกิจ สงเคราะห์ ฯลฯ
- 2.2 การออมในรูปทรัพย์สินทางการเงินนอกระบบ ซึ่งหมายถึง การถือทรัพย์สินทางการเงินที่ไม่อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย กฎหมายคุ้มครองไปถึงได้ยาก การออมในรูปแบบนี้ ได้แก่
- 2.2.1 การเล่นแชร์
 - 2.2.2 การให้กู้ยืมเป็นการส่วนตัว โดยไม่มีสัญญากู้ยืม
- 3 . อื่นๆ เช่น การลดลงของหนี้สิน อาจถือเป็นการออมได้อีกรูปแบบหนึ่ง โดยผู้ออมจะนำเงินไปจ่ายชำระหนี้ตัวเอง นอกจากนี้รายจ่ายเพื่อการซ่อมแซมรักษาทรัพย์สินก็น่าจะถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการออม เพราะการซ่อมแซมดังกล่าวต้องนำมาจากส่วนหนึ่งของเงินออม

ปัจจัยที่กำหนดการออมในครัวเรือน

ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนในระดับบุคคลนั้นจะมีปัจจัยทางสังคมเป็นตัวแปรที่กำหนดตัวหนึ่ง โดยปัจจัยทางสังคมที่เชื่อว่ามีอิทธิพลต่อการออม คือ (กวินวุฒิ กลั่นไพฑูริย์, 2546, 12)

1. จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว เป็นตัวกำหนดว่าจะออมได้หรือไม่ ถ้าจำนวนผู้มีเงินได้ในครอบครัวสูง โอกาสที่จะออมก็เป็นไปได้มากกว่าผู้มีเงินได้น้อย
2. เป้าหมายการออม ผู้ที่มีเป้าหมายการออมมักจะมีแนวโน้มที่จะมีปริมาณการออมสูงกว่าผู้ที่ไม่มีความหมายการออม

3. รสนิยมในการบริโภค จะมีอิทธิพลต่อการออมอยู่มาก เนื่องจากถ้าบริโภคมากก็จะอมน้อย
4. อายุ จะมีอิทธิพลต่อการออมตามทฤษฎี การบริโภคตามช่วงอายุขัย นั่นคือ ผู้ที่มีอายุในวัยกลางคนจะมีการออมสูงกว่าวัยต้นและวัยบั้นปลายของชีวิต
5. การศึกษาเชื่อกันว่าจะมีอิทธิพลต่อการออม โดยทั่วไปผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีการออมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากผู้ที่มีการศึกษาสูงมักมีรายได้สูงกว่า หรือมีความเข้าใจใน ความสำคัญของการออมมากกว่า
6. อาชีพ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการออม เพราะนอกจากความแตกต่างกันของอาชีพจะทำให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องของรายได้แล้ว ลักษณะของอาชีพบางอาชีพจำเป็นต้องมีการออมไป ในตัว
7. ขนาดของครัวเรือน จะมีผลต่อการออม โดยครัวเรือนขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกมากกว่าการออมมักจะ น้อย
8. กรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดินเป็นสาเหตุหนึ่งที่กระทบกับการออม เพราะผู้มีสิทธิ์ในบ้านและที่ดิน เรียบร้อยแล้ว ย่อมจะอยู่ในฐานะที่จะเก็บออมได้ดีกว่าผู้ที่ยังเป็นหนี้เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
9. สภาพภูมิศาสตร์และเขตที่อยู่อาศัย เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการออม ที่สถาบันการเงิน เพราะ ความสะดวกจะมีผลต่อการออม ฉะนั้นถ้าแหล่งที่อยู่อาศัยสะดวกต่อไปยังแหล่งออม การออมอาจจะ เพิ่มขึ้นได้
10. ความพร้อมของสถาบันการเงิน ที่ให้ความสะดวกทั้งระบบการออม และการติดต่อ จะเป็น ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการออม
11. การโฆษณาและสิ่งจูงใจ เป็นผลให้ผู้ออมเกิดการตื่นตัวและมีความต้องการที่จะออมมากขึ้น ตามแรงโฆษณาและการจูงใจ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่กำหนดสิ่งจูงใจในการออมของครัวเรือน

ฐานินทร์ จระมาศ (2544, 71) การออมของครัวเรือนจะมากขึ้นหรือลดลง อาจขึ้นกับปัจจัย ต่อไปนี้เป็นแรงจูงใจในการตัดสินใจที่จะออมของครัวเรือน ได้แก่

1. อัตราดอกเบี้ย เป็นตัวแปรที่มีผลต่อการออมโดยเฉพาะที่สถาบันการเงินต่างๆ นั้น พบว่า เมื่อ อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นอันเป็นสิ่งจูงใจในการออมที่สถาบันการเงินทำให้ปริมาณการออมเพิ่ม มากขึ้น ดังนั้นอัตราดอกเบี้ยหลายประเภทจะเป็นตัวแปรในการกำหนดการออมในสถาบันการเงิน เช่น อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำที่ธนาคารพาณิชย์หรือธนาคารออมสิน อัตราดอกเบี้ยของตัว สัญญาใช้เงินที่บริษัทเงินทุน และอัตราผลตอบแทนจากหลักทรัพย์ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทิศทาง เดียวกับการออม แต่อย่างไรก็ตามการเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากหรืออัตราผลตอบแทน สูงขึ้น จะทำให้การออมกลับลดลง เนื่องจากเป้าหมายในการออมที่วางไว้มาถึงเร็วขึ้น และเมื่อ

รายได้ในรูปอัตราดอกเบี้ยอัตราผลตอบแทนสูงขึ้น การบริโภคมักจะเพิ่มขึ้นทำให้การออมลดลงได้

2. ราคาสินค้าในประเทศ มีความสำคัญต่อปริมาณการออม ซึ่งในการศึกษาจะใช้อัตราเงินเฟ้อหรือดัชนีราคาผู้บริโภคและดัชนีราคาสินค้าประเภทอาหาร นั่นคือ เมื่ออัตราเงินเฟ้อหรือดัชนีราคาผู้บริโภคเพิ่มขึ้นจะมีผลให้รายจ่ายเพิ่มขึ้นเพื่อรักษาระดับการบริโภคของตนไว้ รายได้ที่เหลือเก็บออมจะลดลงส่งผลให้การออมในสถาบันการเงินลดลง แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลในทางบวกต่อการออมได้เช่นกัน กล่าวคือ คริวเรือนมีเป้าหมายในการออมและจุดประสงค์ในการออมของคริวเรือนเพื่อเน้นความสมดุลระหว่างรายได้ในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งผลของเงินเฟ้อก่อให้เกิดความไม่แน่นอนในอนาคตส่งผลต่อความต้องการถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น อัตราดอกเบี้ยจึงเพิ่มขึ้นเพื่อลดอุปสงค์ส่วนเกินและเป็นแรงจูงใจให้เกิดการออมทรัพย์
3. อัตราภาษีดอกเบี้ยเงินฝาก เป็นอัตราภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายของอัตราดอกเบี้ยฝากประจำในสถาบันการเงินต่างๆ โดยเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบต่ออัตราการออมของคริวเรือนที่มีแนวโน้มลดต่ำลงเนื่องจากอัตราผลตอบแทนสุทธิของการออมในสถาบันการเงินต่างๆ ลดลง
4. อัตราผลตอบแทนจากทรัพย์สินอื่นที่สามารถเลือกถือได้ ในปัจจุบันประชาชนมีทางเลือกในการถือทรัพย์สินทางการเงินได้มาก สามารถเลือกลงทุนเพื่อสร้างความมั่งคั่งและเพื่อผลตอบแทนที่ดีกว่าในอนาคต เช่น การเลือกลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ พันธบัตรรัฐบาล หลักประกันเงินกู้ ทองคำ ซึ่งสามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่าย อันจะส่งผลกระทบต่อตรงกันข้ามกับการออมในสถาบันการเงิน เช่น อัตราผลตอบแทนในพันธบัตรรัฐบาลสูงขึ้นเป็นเหตุให้คริวเรือนยินดีซื้อพันธบัตรรัฐบาลมากกว่าจะออมในสถาบันการเงิน

จากทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการออมสรุปได้ว่า มีปัจจัยที่มีผลต่อการออมดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุของหัวหน้าครอบครัว สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้(เงินเดือน) อาชีพเสริม จำนวนสมาชิกในครอบครัว
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว รายได้รวมของครอบครัว รายจ่ายรวมของครอบครัว สถานภาพทางเศรษฐกิจของคริวเรือน ภาวะหนี้สิน

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมและการยอมรับ

ความหมายของพฤติกรรม

สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2546, 14) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำของอินทรีย์หรือสิ่งมีชีวิต การกระทำที่วุ่นวาย รวมถึงการกระทำที่เกิดขึ้นทั้งที่ผู้กระทำรู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัวในขณะที่กระทำ และยังหมายรวมทั้งการกระทำที่สามารถสังเกตได้หรือสังเกตไม่ได้ก็ตาม โดยมากนักจิตวิทยาจะแบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) หมายถึง การกระทำที่ผู้อื่นสามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง เช่น

ร้องไห้ ยิ้ม วิ่ง พุด เป็นต้น การกระทำอย่างนี้ไม่ว่าใครก็ย่อมเห็นได้สังเกตเห็นได้เมื่อใช้คำว่าสังเกตเห็นได้ หมายความว่า อาจจะด้วยการฟัง การสัมผัส การสูดดม ก็ได้

2. พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) หมายถึง การกระทำที่ผู้อื่นสังเกตเห็นไม่ได้โดยตรง เช่น หิว เพลีย เสียใจ ฯลฯ ส่วนมากเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการทำงานภายในสมอง ถ้าต้องการจะสังเกตเห็นพฤติกรรมภายในต้องอาศัยการกระตุ้นหรือจัดสิ่งแวดล้อมให้เจ้าของพฤติกรรมแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก เช่น ถามหรืออาศัยแบบทดสอบ เพื่อว่าผู้สังเกตจะได้ใช้เป็นข้อมูลในการคาดเดาถึงพฤติกรรมภายในได้

ความเชื่อเบื้องต้นที่ทำให้มนุษย์กระทำพฤติกรรม

1. แนวคิดของจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ของ Sigmund Freud ซึ่งเชื่อว่า มีแรงขับทางชีวภาพและสัญชาตญาณโดยกำเนิดเป็นตัวทำให้เกิดพฤติกรรมซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของความต้องการทางเพศ กับความก้าวร้าวที่ซ่อนอยู่ภายใต้จิตสำนึก และมีความเห็นว่าพันธุกรรม เจื้อนไขทางชีวภาพและประสบการณ์การอบรมเลี้ยงดูในตอนที่ยังเป็นเด็กเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ นอกจากนี้ นักจิตวิทยายังได้นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งมีความเห็นว่าอิทธิพลของวัฒนธรรมมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งปัจจุบันเป็นแก่นสำคัญของการวิเคราะห์พฤติกรรม ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเป็นบ่อเกิดแห่งการสร้างมนุษย์ใน 2 ประเด็น คือ รูปธรรม ได้แก่ ที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน การแต่งกาย วรรณกรรม และ นามธรรม ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม ทั้งสองประเด็นนี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์อย่างมาก ทำให้เกิดพฤติกรรมของมนุษย์แตกต่างกันตามวัฒนธรรมของกลุ่มของตนเอง

2. แนวคิดพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) มีความเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม ปฏิเสธความมีอยู่ของสภาวะภายในตัวมนุษย์ เช่น แรงจูงใจ เจตคติ ค่านิยม เป็นต้น โดยสิ้นเชิง โดยเหตุผลว่าสิ่งต่างๆ ที่เรียกว่าสภาวะภายในเป็นเพียงผลพลอยได้ อันเกิดจากการแสดงพฤติกรรมออกไปในอดีตแล้วได้ผลพฤติกรรมตอบสนองกลับมา เช่น เคยไหว้จอมพลวกแล้วถูกหวย ก็เลยมีความเชื่อว่าจอมพลวกนั้นศักดิ์สิทธิ์ เพราะได้ผลตอบสนองที่พึงพอใจ มิได้เกิดจากภายในบุคคลตั้งแต่เกิดแต่เกิดจากการเรียนรู้เงื่อนไขของผลตอบสนองที่ได้พฤติกรรมออกไป นักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยมจึงมุ่งศึกษาพฤติกรรมว่าได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมอย่างไร ถูกกระตุ้นและถูกควบคุมโดยสิ่งแวดล้อมอย่างไร วิธีการศึกษาพฤติกรรมจึงต้องศึกษาในห้องทดลองที่มีการควบคุมตัวแปรอย่างเคร่งครัด มีการวัดแน่นอนจนได้ข้อมูลเชิงปริมาณเช่นเดียวกับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เช่น วิชาฟิสิกส์ วิชาเคมี เป็นต้น

3. แนวคิดปัญญานิยม (Cognitivism) เชื่อว่ามีอะไรบางอย่างในตัวมนุษย์ตามธรรมชาติที่มีส่วนในการก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ทำให้คนอื่นๆ สังเกตได้ นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้จึงสนใจศึกษาเรื่องกระบวนการทางสมองว่าเป็นต้นกำเนิดของพฤติกรรมมนุษย์ เช่น การใส่ใจ การคิด การจำ การคาดหวัง การฝัน และ

การรู้ตัวหรือวิญญานในชั้น 5 ของพุทธศาสนาว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์อย่างไร นักปัญญานิยม เชื่อว่า การรับรู้และการแปลความหมายแต่ละบุคคลจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมา ดังนั้น การทำความเข้าใจกับพฤติกรรม จึงต้องอาศัยความเข้าใจสิ่งเหล่านี้ด้วยนอกเหนือไปจากการทำความเข้าใจกับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อพฤติกรรม สิ่งที่พวกปัญญานิยมศึกษา ไม่ใช่ตัวพฤติกรรมแต่เป็นการรู้ตัวหรือวิญญาน ซึ่งจะเปิดเผยว่าอะไรอยู่ในจิตหรือกระบวนการทางสมองทำงานอย่างไรในการแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม จึงกล่าวได้ว่า ปัญญานิยมปฏิเสธเรื่องสภาวะวิสัยในการสังเกตปรากฏการณ์ธรรมชาติ แต่เชื่อว่าเมื่อคนเราสังเกตปรากฏการณ์ธรรมชาติแล้ว ข้อมูลที่จะได้เป็นไปตามการตีความของ ผู้สังเกตแต่ละคน ซึ่งอาจจะแตกต่างกันไป เรียกว่า อัตวิสัย มากกว่าสภาวะวิสัย ด้วยเหตุผลที่ว่าคนเรารับรู้ปรากฏการณ์รอบตัวด้วยการนำเอาความเข้าใจของตนเองไปตีปรากฏการณ์เหล่านั้น

4.แนวคิดมนุษยนิยม มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความดีงาม มีแรงจูงใจอยู่ในตนเองที่จะกระทำพฤติกรรมที่เป็นความดี มีความต้องการที่จะพัฒนาตัวเองไปสู่ความเจริญงอกงาม และยิ่งเชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์ตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมในลักษณะของผู้กระทำ ไม่ใช่ผู้ถูกกระทำ หรือผู้ปล่อยให้สิ่งแวดล้อมชักจูงไปตามแรงดึงดูดโดยไม่รู้ตัว หรืออาจกล่าวได้ว่ามนุษย์เป็นผู้เปลี่ยนแปลงเป็นผู้สร้างสิ่งแวดล้อมและมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมด้วย จุดมุ่งหมายของชีวิตคนเรานั้นคือการใช้ชีวิตที่เบิกบานและการสร้างสรรค์ต่างๆ ในรูปแบบใหม่ๆ มิใช่จะเพียงปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งที่มีอยู่แล้วแต่เพียงอย่างเดียว

การเกิดพฤติกรรม

นพพร เมธีอนันต์กุล (2549 อ้างถึงใน สามน มานะกิจ, 17) นักจิตวิทยาเชื่อว่า พฤติกรรมเป็นผลเกิดจากการกระทำปฏิกริยาของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ดังสูตร $B = f(P, E)$ โดยที่ $B =$ พฤติกรรม $f =$ ผลที่เกิดจากการมีปฏิกริยาระหว่างองค์ประกอบ $P =$ มนุษย์ $E =$ สิ่งแวดล้อม พฤติกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่มักจะเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการกระตุ้นที่เรียกว่าพฤติกรรมที่ถูกจูงใจ (Motivated Behavior) โดยเมื่อมีสิ่งเร้าเกิดขึ้นก็จะทำให้เกิดความต้องการ เมื่อเกิดความต้องการก็จะพยายามแสวงหาทางตอบสนองความต้องการ เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการหรือไม่ได้รับการตอบสนองก็จะแสดงออกมา คือ พอใจ ไม่พอใจ ถ้าหากพอใจความต้องการก็ลดลง หากไม่ได้รับการตอบสนองก็เกิดความต้องการนั้นอยู่ แรงขับก็จะไม่ลดลง

การวัดพฤติกรรม

นพพร เมธื่อนันต์กุล (2549, 17 อ้างถึงใน สมาน มานะกิจ, 2539,11) กล่าวว่า ในการวัดพฤติกรรมเพื่อจะให้ได้ข้อมูลได้ชัดเจน ควรใช้การวัดพฤติกรรมในหลายๆ วิธี ดังนี้

1.เจตนาเชิงพฤติกรรม (Behavioral Intention) คือ การถามว่า เขาได้วางแผนที่จะทำอะไรบ้าง ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น จะดื่มเหล้าหรือไม่ จะกินปลาดิบหรือไม่ เป็นต้น

2.การสังเกตพฤติกรรม (Behavioral Observation) ใช้วิธีสังเกตพฤติกรรมที่เราต้องศึกษาในสถานการณ์ทดลองหรือในสภาพจริง

3.ตัวบ่งชี้พฤติกรรม (Behavioral Observation) คือ การรวบรวมข้อมูล การกระทำต่างๆ เมื่อบุคคลได้แสดงพฤติกรรมแล้ว เช่น ต้องการรู้ว่าชนิดของยาแก้ปวดที่ชาวบ้านใช้ ก็ดูจากจำนวนยาแก้ปวดชนิดใดที่ชาวบ้านซื้อไปจากร้านขายยี่ห้อใดขายได้มากที่สุด เป็นต้น การศึกษาตัวบ่งชี้พฤติกรรมอาจได้จากการสังเกตหลักฐานของพฤติกรรมได้ เพราะพฤติกรรมที่เกิดขึ้นมักมีร่องรอยเหลือไว้ให้สังเกต ร่องรอยนี้อาจจะติดตัวผู้ทำพฤติกรรมหรืออยู่ในสิ่งของอื่นๆ เช่น รอยคราบบุหรี่ปั้นหรือที่ปลายนิ้วมือ หน้าตาเศร้าหมองเนื่องจากมีเรื่องกลุ้มใจ เป็นต้น นอกจากนี้หลักฐานพฤติกรรมที่จะเป็นตัวบ่งชี้ ยังอาจหาได้จากเอกสารและระเบียบต่างๆ เช่น หลักฐานการจดทะเบียนสมรส จดหมาย เป็นต้น

การยอมรับ

การยอมรับของแต่ละบุคคลนั้นถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างหนึ่ง นพพร เมธื่อนันต์กุล (2549,19) ได้ให้ความหมายของการยอมรับไว้ว่า การยอมรับเป็นพฤติกรรมของแต่ละบุคคลในการรับเอาสิ่งใหม่มายึดถือปฏิบัติด้วยความเต็มใจ โดยพฤติกรรมนั้นมีความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นกระบวนการ และมีระยะเวลา

องค์ประกอบของการยอมรับสิ่งใหม่ มี 3 ประการ คือ

- 1.ความรู้หรือเทคโนโลยีที่จะนำไปใช้ให้เกิดการยอมรับ
- 2.ผู้นำการเปลี่ยนแปลง การยอมรับขึ้นกับสถานการณ์ที่ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดขึ้น รวมทั้งหลักการในการถ่ายทอดความคิดของผู้นำด้วย
- 3.สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีผลทำให้การยอมรับต่างกัน คือ วัตถุประสงค์ในการยอมรับของกลุ่มเป้าหมาย

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดการทบทวนต่อพฤติกรรมการออมของครัวเรือน โดยเฉพาะในความหมายของความพอเพียงที่มีความเชื่อมโยงของความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการ

เปลี่ยนแปลงด้านการออม ดังนั้น พฤติกรรมการออมของครัวเรือนเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างหนึ่งในการ
น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

ทฤษฎีลำดับความต้องการ

ทฤษฎีลำดับความต้องการของ อับราฮัม เอช มาสโลว์ (Abraham H. Maslow, 1954) ได้วาง
หลักไว้ว่าผู้ปฏิบัติงานจะถูกจูงใจหรือกระตุ้น ให้ปฏิบัติงาน เพื่อตอบสนองความต้องการบางอย่างที่อยู่
ภายในทฤษฎีนี้ ตั้งอยู่บนสมมติฐาน 3 ประการ คือ (สมฤกษ์ ตัณฑเลขุา, 2545)

1) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการ และความต้องการนี้จะไม่มีที่สิ้นสุด

2) ความต้องการที่ได้รับตอบสนองแล้วจะไม่เป็นแรงจูงใจ สำหรับพฤติกรรมอีกต่อไปและความ
ต้องการที่มีอิทธิพลก่อให้เกิดพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น เป็นความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง
ความต้องการใดที่ได้รับการตอบสนองเสร็จสิ้นไปแล้ว และจะไม่ใช่ตัวก่อให้เกิดพฤติกรรมอีกต่อไป

3) ความต้องการของมนุษย์ จะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูงตามลำดับความต้องการใน
ขณะที่ความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองบางส่วนแล้วและความต้องการขั้นสูงถัดไปก็จะตามมา เป็น
ตัวกำหนดพฤติกรรมต่อไป ลำดับความต้องการของมนุษย์โดยมาสโลว์ (Maslow) ได้อธิบายว่า มนุษย์จะ
มีความต้องการซึ่งสามารถจำแนกเป็นลำดับขั้นได้ 5 ระดับ เมื่อชีวิตได้รับสิ่งตอบสนองความต้องการใน
ลำดับขั้นตอนหนึ่งๆ อย่างพอเพียงแล้วก็จะเขยิบไปแสวงหาสิ่งตอบสนองความต้องการในระดับขั้นที่สูงขึ้น
ต่อไป ตามลำดับ คือ จากต่ำไปหาสูง ดังนี้ คือ

3.1) ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของ
มนุษย์เพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ความต้องการอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การ
พักผ่อน และความต้องการทางเพศ เป็นต้น

3.2) ความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัย (Security or Safety Needs) เป็นความ
ต้องการที่จะได้รับการคุ้มครองภัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับร่างกาย ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงใน
หน้าที่การงาน สถานะทางสังคม

3.3) ความต้องการทางสังคม (Social or Belongingness Needs) เป็นความต้องการที่จะเข้า
ร่วมและได้รับการยอมรับในสังคมความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อนร่วมงานรอบข้าง

3.4) ความต้องการที่จะรับการยอมรับนับถือ (Esteem Needs) โดยทุกคนในสังคมมีความ
ต้องการและปรารถนาที่จะได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น ซึ่งมี 2 ประเภท คือ

3.4.1 ความต้องการมีพลังเข้มแข็ง ความสำเร็จ ความเก่งกล้าสามารถและความ
อิสระเสรี

3.4.2 ความต้องการมีเกียรติมีชื่อเสียงมีฐานะที่ได้รับมอบหมายซึ่งคนอื่นให้ความเชื่อถือและเห็นความสำคัญ

3.5) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self Actualization) เป็นความต้องการของบุคคลถึงความสำเร็จสิ่งต่างๆซึ่งถือเป็นความสามารถในระดับที่มนุษย์พึงกระทำได้ ความต้องการนี้จะเกิดขึ้นภายหลังความต้องการต่างๆ ที่ได้รับการตอบสนองแล้ว เป็นระดับความต้องการสูงสุด เป็นความต้องการบรรลุความหวังของตน และให้ความสามารถทำสิ่งที่ตนคิดริเริ่มอย่างเต็มที่

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2549, หน้า 52) ได้กล่าวไว้ว่า ความต้องการต่างๆ ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันของความกลัวที่แฝงอยู่ในจิตใจส่วนลึกของมนุษย์ในแต่ละลำดับขั้นตามที่กล่าวมา จึงเป็นสาเหตุมูลฐานของปัญหาที่บีบคั้นชีวิต ในขณะที่ปัญหาภาวะความบีบคั้นเป็นทุกข์ทั้งหลายจะแปรผันเป็นสัดส่วนโดยตรงกับปริมาณความต้องการและแปรผกผันกับสิ่งตอบสนองความต้องการ กล่าวคือ ถ้าเรามีสิ่งตอบสนองความต้องการน้อยแต่มีปริมาณความต้องการมาก เช่น มีรายได้ต่ำแต่มีความต้องการใช้จ่ายเงินในเรื่องต่างๆ สูง ปัญหาภาวะความบีบคั้นเป็นทุกข์ในชีวิตก็จะมีระดับสูง เป็นต้น

เราสามารถเขียนสรุปเป็นสมการความต้องการได้ว่า

$$\text{ปัญหา} \quad P = \frac{D}{S} \quad \text{-----} \quad (3.1)$$

โดยที่ $P =$ ปัญหา

$D =$ ความต้องการ

$S =$ สิ่งตอบสนองความต้องการ

จากสมการข้างต้นนี้ ถ้าเราเรียกการแสวงหาสิ่งตอบสนองความต้องการต่างๆ เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาหรือ S ว่าเป็น “สิ่งที่เป็ประโยชน์” และเรียกการลดละความโลภความต้องการส่วนเกินจำเป็นต่างๆ ในชีวิตหรือ D ว่าเป็น “สิ่งที่เป็ธรรม” เราจะสามารถจำแนกแบบวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้เป็น 4 แบบตามลำดับขั้น (Typology and Taxonomy)

สิ่งตอบสนองความต้องการ (S)

น้อย

มาก

ก.	ข.
----	----

ค,	ง.
----	----

ภาพ 3 แบบวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตามลำดับขั้น

ก. แบบวิถีชีวิตที่ก่อให้เกิดความต้องการสูง แต่มีศักยภาพในการแสวงหาสิ่งตอบสนองความต้องการต่ำ ผู้คนที่หมกมุ่นอยู่กับการอาศัยอบายมุขสิ่งเสพติดตลอดจนไสยศาสตร์ต่างๆ เป็นที่พึงของชีวิต เมื่อเกิดปัญหากลุ่มอกกลุ่มใจก็อาศัยสุรายาเมาบ้าง ยาเสพติดบ้าง การเที่ยวเตร่บ้าง เป็นสิ่งกลบเกลื่อนให้ลืมปัญหาชั่วคราวหรือไม่ก็ใช้เวลา แรงงาน เงินทอง สติปัญญา หมกมุ่นไปกับการเที่ยวบนบานศาลกล่าวขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรืออำนาจทางไสยศาสตร์ช่วยให้ตนประสบโชคกลางต่างๆ นานา ให้ถูกหวยและพ้นจากปัญหาที่บีบคั้นชีวิตนั้น ๆ ฯลฯ แบบวิถีชีวิตที่เสริมสร้างให้เกิดความโลภและความต้องการส่วนเกินจำเป็นในชีวิตเพิ่มขึ้น D อาทิต้องการอบายมุขสิ่งเสพติดมาเสพเพิ่มมากขึ้นๆ เป็นต้น ในขณะที่ใช้เวลาหมกมุ่นไปกับการแสวงหาที่พึงนอกตัวแทนที่จะใช้เวลา แรงงาน ทุนรอน และสติปัญญาทุ่มเทให้กับ

การคิดริเริ่มสร้างสรรค์งานใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาของชีวิตอย่างเต็มกำลังความสามารถ S ↑ คือแบบวิถีชีวิตที่ “ไม่เป็นประโยชน์และไม่เป็นธรรม” (อันขัดต่อวิถีเศรษฐกิจพอเพียง)

ข. แบบวิถีชีวิตที่ก่อให้เกิดความต้องการสูงแต่ก็ช่วยให้มีศักยภาพในการแสวงหาสิ่งตอบสนองความต้องการเพิ่มสูงขึ้น ด้วยผู้คนที่ประสบความสำเร็จในการปรับตัวเข้ากับการแข่งขันในระบบทุนนิยมวิถีชีวิตแบบนี้โดยจะมีการถูกปลูกเร้าให้มีความต้องการอย่างหารายได้มากๆ D ↑ หรือแสวงหากำไรสูงสุด เพื่อจะได้มีเงินซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกสบายทางวัตถุต่างๆ ในชาติจะทุ่มเทศักยภาพของตัวเองเพื่อทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถและชวนชวนแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา S ↑ เพื่อความอยู่รอดในท่ามกลางกระแสการแข่งขันที่เป็นไปอย่างรุนแรงเข้มข้นในลักษณะของ “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” คนที่แข็งแรงอยู่รอดส่วนคนที่อ่อนแอจะถูกทอดทิ้งให้ตายจากไปในวงการนั้นๆ วิถีชีวิตแบบนี้จึงเป็นวิถีชีวิตที่ “เป็นประโยชน์แต่ไม่เป็นธรรม” (ซึ่งยังไม่ใช่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง)

ค. แบบวิถีชีวิตที่อบรมกล่อมเกล้าให้มีความต้องการต่ำแต่ก็ส่งผลให้ศักยภาพในการทำงานสร้างสรรค์สิ่งตอบสนองความต้องการลดน้อยถอยลงไปด้วยตัวอย่างของวิถีชีวิตแบบนี้ก็คือ กรณีของผู้ที่สนใจศาสนาแบบลัทธิฤาษีชีไพร ชอบการปลีกเร้นปลีกหนีจากสังคมไปอยู่ตามป่าเขาที่สงบสงัดนั่งหลับตาบำเพ็ญสมาธิเสพความสุขสงบและใช้ชีวิตอย่างมักน้อยสันโดษ D แต่ก็หมกมุ่นอยู่กับการทำงาน สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม S ช่วยเหลืออะไรใครไม่ค่อยได้ เพราะไม่รู้โลกรู้สังคมตามโลก ตามสังคมไม่ทัน วิถีชีวิตแบบนี้จึงเป็นแบบวิถีชีวิตที่ “ไม่เป็นประโยชน์แต่เป็นธรรม” (ซึ่งก็ยังไม่ใช่วิถีทางตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอีกเช่นกัน)

ง. แบบวิถีชีวิตที่ขัดเกล้าให้มีความโลภลดน้อยลงลงขณะที่มีศักยภาพในการทำงานสร้างสรรค์สิ่งตอบสนองความต้องการอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้น ผู้คนที่ได้รับการยกระดับพัฒนาการของชีวิตให้

ก้าวพ้นภาวะความบีบคั้นจากความกลัวในลำดับขั้นต้นๆ จนชีวิตที่เจริญงอกงามขึ้นเบาบาง จากปัญหาภาระส่วนตัว และวามารถสละเวลา แรงงาน เงินทอง ตลอดจนสติปัญญาเพื่อการทำงาน ช่วยเหลือสังคมส่วนร่วมก็คือ แบบวิถีชีวิตที่ “เป็นประโยชน์และเป็นธรรม” เมื่อเปรียบเทียบระหว่างแบบวิถีชีวิตทั้ง 4 แบบ แล้ว จะเห็นได้ว่า แบบวิถีชีวิตประการสุดท้ายที่เป็นไปเพื่อ “สิ่งที่เป็นประโยชน์ S ↑ และเป็นธรรม D “ ก็คือ แบบวิถีชีวิตที่ช่วยให้มีปัญหาความบีบคั้นเป็นทุกขั้นน้อยที่สุด (เพราะ P จะมีค่าต่ำสุดตามสมการ $P = D/S$) และแบบวิถีชีวิตแบบนี้ก็คือ แนวทางแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวม ฉะนั้น ขอบเขตเป้าหมายในการแก้ปัญหาจึงควรจำกัดอยู่ภายใต้ขอบเขตของแบบวิถีชีวิตแบบสุดท้ายนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุจิตรา บัวใบ (2538) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือนในเขตเมืองและเขตชนบท โดยทำการวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามของการออมทรัพย์ในโครงการระดมเงินออมปี 2523 ของธนาคารแห่งประเทศไทย และได้ทำการตัดเลือกขนาดตัวอย่างที่สมบูรณ์ที่สุดทั้ง 5 ภาค คือ กรุงเทพมหานคร (รวมทั้งจังหวัดปทุมธานี สมุทรปราการ และนนทบุรี) ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้การศึกษานี้ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมทางด้านเศรษฐกิจและที่ไม่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ ทรัพย์สิน ทักษะคิดและจุดมุ่งหมายในการออม ขนาดของครัวเรือน จำนวนผู้มีเงินได้ของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนในเขตเมืองของทุกภาคจะมีสัดส่วนการถือสินทรัพย์ทางการเงินในระบบสูงกว่าการถือสินทรัพย์ทางการเงินนอกระบบ รูปแบบของสินทรัพย์ทางการเงินในระบบที่อยู่ในความนิยม ได้แก่ เงินฝากธนาคารพาณิชย์ กรมธรรม์ประกันชีวิต เงินฝากธนาคารออมสิน และสลากออมสิน ส่วนรูปแบบของสินทรัพย์ทางการเงินนอกระบบ ได้แก่ การเล่นแชร์ และเงินให้กู้ยืม และการที่จะตัดสินใจออมในรูปแบบต่างๆกับสถาบันการเงินก็ขึ้นอยู่กับสถานที่ตั้งสามารถติดต่อได้โดยสะดวกจะถอนเงินเมื่อไรก็ได้และมีความมั่นใจว่าจะได้คืน รวมทั้งผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับโดยมีรายได้และขนาดครัวเรือนเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยรายได้มีความสัมพันธ์กับการออม คือเมื่อครัวเรือนมีรายได้มากก็จะออมมากและขนาดครัวเรือน ส่วนใหญ่จะมีทิศทางตรงกันข้ามกับการออม นั่นคือ ครัวเรือนที่มีสมาชิกหลายคนย่อมทำให้ค่าใช้จ่ายในการบริโภคสูง ระดับการออมจะต่ำ นอกจากนี้พบว่ารายได้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการออมของประชาชนกับสถาบันการเงิน ส่วนปัจจัยอื่นๆ ที่เป็นปัจจัยเสริมในการตัดสินใจที่จะออมกับสถาบันการเงินใดจะขึ้นอยู่กับสถาบันที่ตั้งที่สามารถติดต่อได้สะดวกรวมถึงความมั่นใจในการตอบแทนที่จะได้รับ

เสาวลักษณ์ ธรรมทีปกุล (2539) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการออมของครัวเรือนเกษตรกรลูกค้าธนาคารเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งได้จากแบบสอบถามมีกลุ่มตัวอย่างที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 จังหวัด คือ จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งแต่เมษายน 2537- มีนาคม 2538 พบว่า รายได้เป็นปัจจัยกำหนดการออมของครัวเรือนเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ทุกกลุ่มในเชิงบวก โดยครัวเรือนที่มีรายได้แตกต่างกันมาก จะมีการออมแตกต่างกันมากและสินทรัพย์สุทธิเป็นปัจจัยกำหนดการออมอย่างมีนัยสำคัญในเชิงลบ ส่วนอายุของหัวหน้าครัวเรือนไม่มีผลในการกำหนดการออมของครัวเรือนเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ทุกกลุ่ม และพบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ 61 ปีขึ้นไป มีการออมสูงสุด รองลงมา คือ อายุ 41-50 ปี 51-60 ปี 21-40 ปี ตามลำดับ และพบว่าระดับ

การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเป็นปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนเกษตรกรรมลูก้า ธ.ก.ส. ทั้งหมด โดยมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่กำหนดการออมครัวเรือนชานาและครัวเรือนเกษตรกรรมในจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและมีความสัมพันธ์ในเชิงลบสำหรับครัวเรือนกลุ่มอื่นๆ และครัวเรือนเกษตรกรรมลูก้า ธ.ก.ส. โดยรวมจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนจะไม่มีผลในการกำหนดการออมของครัวเรือนส่วนจุดมุ่งหมายในการออมเพื่อเก็บไว้ใช้ในยามเจ็บป่วยชราและยามฉุกเฉินและจุดมุ่งหมายในการออม เพื่อการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนและเพื่อการลงทุนในการประกอบอาชีพมิใช่แรงจูงใจสำคัญที่ทำให้การออมของครัวเรือนเกษตรกรรมลูก้า ธ.ก.ส. สูงขึ้น

สิทธิพงษ์ พรหมทอง (2543,31) ได้ทำการศึกษเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลจากโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือนในประเทศไทยปี พ.ศ. 2541 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าปัจจัยหรือตัวแปรที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือนที่สำคัญ พบว่า รายได้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการกำหนดการออม รองลงมาเป็นสินทรัพย์ทางการเงิน การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนกลุ่มพึ่งพิง อายุของหัวหน้าครัวเรือน หนี้สิน การครอบครองที่อยู่อาศัย และขนาดของครัวเรือนตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีการออมที่สูงกว่าครัวเรือนที่อยู่อาศัยนอกเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งอาจเป็นเพราะมีรายได้ที่สูงกว่า

นอกจากนี้จากการศึกษาของ ฐานินทร์ จระมาศ (2544,4) ศึกษาสถาบันการเงินกับการออมภาคครัวเรือน กรณีประเทศไทยช่วงปี 2518-2550 ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่มีสัดส่วนการออมที่สูงที่สุด โดยปัจจัยทางเศรษฐกิจที่กำหนดการออมภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงินคดยรวม ได้แก่ รายได้สุทธิส่วนบุคคลที่ใช้จ่ายได้จริงอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์อัตราผลตอบแทนจากพันธบัตรรัฐบาล อัตราส่วนผู้มีงานทำและอัตราเงินเพื่อ ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่กำหนดการออมผ่านธนาคารพาณิชย์ ได้แก่ รายได้สุทธิส่วนบุคคลที่ใช้จ่ายจริง อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์ รายได้จากทรัพย์สินสุทธิ ดัชนีผู้บริโภค และปริมาณการปล่อยสินเชื่อที่ธนาคารพาณิชย์ ส่วนปัจจัยทางเศรษฐกิจที่กำหนดการออมผ่านบริษัทเงินทุน ได้แก่ รายได้สุทธิส่วนบุคคลที่ใช้จ่ายจริง อัตราดอกเบี้ยตัวสัญญาใช้เงิน รายได้จากทรัพย์สินสุทธิ จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ นอกจากนี้ยังพยากรณ์แนวโน้มการออมผ่านสถาบันการเงินภายใต้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และกระทรวงการคลัง ในช่วงปี 2543-2550 ตามสถานะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วไป ซึ่งแนวโน้มการออมจะยังคงเพิ่มไม่มากเท่าช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปี 2540 ดังนั้นนโยบายการเร่งระดมเงินออมภาคครัวเรือนยังคงมีความจำเป็นอยู่ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในด้านต่างๆ และการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ อีกทั้งลดการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศอันเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ

ฐานินทร์ จระมาศ (2544,37) เรื่องการวิเคราะห์การออมครัวเรือนไทยปี พ.ศ. 2517-2533 สสำรวจทัศนคติ เหตุผลและจุดมุ่งหมายการออม ในรูปแบบต่างๆ ประเภทเงินออมที่อยู่ในความนิยมของประชาชน ผลการศึกษาพบว่าในการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินส่วนใหญ่จะคำนึงถึงความปลอดภัยและผลตอบแทนจากการออม เหตุผลในการออมในรูปแบบเงินฝากกับสถาบันการเงิน พบว่า เกิดจากความพอใจในด้านบริการต่างๆ และความเสี่ยงที่อาจขึ้น สำหรับเหตุผลในการออมนอกสถาบันการเงิน เนื่องจากได้รับผลตอบแทนมากกว่าการออมในสถาบันการเงิน การออมกับสถาบันการเงินมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นทุนการศึกษาเพื่อรักษาพยาบาลในยามชรา และเพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์

ผู้พึ่งพิงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่กำหนดพฤติกรรมการออม นั่นคือ ครัวเรือนที่มีจำนวนผู้พึ่งพิงมาก รายจ่ายรวมของครัวเรือนก็จะสูงหรือการออมจะมีน้อยกว่า ในทางตรงข้ามถ้าครัวเรือนมีผู้พึ่งพิงน้อยกว่า

รายจ่ายรวมของครัวเรือนก็จะต่ำ เป็นผลให้การออมสูงกว่าซึ่งตัวแปรที่ใช้แทนนั้นใช้ขนาดครัวเรือนหรือจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นตัวแปรแทนจำนวนผู้พึ่งพิง

ส่วนตัวแปรทรัพย์สินสุทธิเป็นไปตามสมมติฐานของ Klein-Morgan ที่ว่ากลุ่มผู้มีรายได้ต่ำมักจะมี ความกดดันด้านการใช้จ่ายส่งผลในความสัมพันธ์ระหว่างเงินออม และทรัพย์สินสุทธิเป็นไปในทางลบ ในทางตรงข้ามกลุ่มผู้มีรายได้สูงมักไม่มีความกดดัน ด้านการใช้จ่าย ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างการออม กับทรัพย์สินเป็นบวกอายุของหน้าครอบครัว (Age) จากสมมติฐานวัฏจักรชีวิต พบว่า รายได้จากการใช้ แรงงานจะกำหนดความสามารถในการออมของบุคคล ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอายุของตนนั้น คาดว่าการ ออมของครัวเรือนกับอายุของหัวหน้าครัวเรือนเป็นไปในทางบวกและลบ ระดับการศึกษาของหัวหน้า ครัวเรือน โดยที่ครัวเรือนให้ความสำคัญกับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน อาจเป็นแรงจูงใจให้ ครัวเรือนมีการออมมาก ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการออมอาจ เป็นไปในทางบวกหรือลบจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยพึ่งพิง ซึ่งครัวเรือนใดมีอัตราการพึ่งพิงสูงจะ มีการบริโภคสูงและการออมต่ำ หรือมีความสัมพันธ์ในทางลบกับการออมของครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า รายได้เป็นปัจจัยที่กำหนดการออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วยความน่า เชื่อมั่นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 99 และมีความสัมพันธ์กันในทางบวก จำนวนผู้พึ่งพิงเป็นปัจจัยที่กำหนดการออม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้วยความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 และมีความสัมพันธ์กันในทางลบ ทรัพย์สินสุทธิเป็นปัจจัยที่กำหนดการออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วยความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 99 และมีความสัมพันธ์กันในทางบวก แต่รายได้ไม่มีผลในการกำหนดทิศทางการตอบสนองของการออมต่อ ทรัพย์สินสุทธิ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน Klein – Morgan

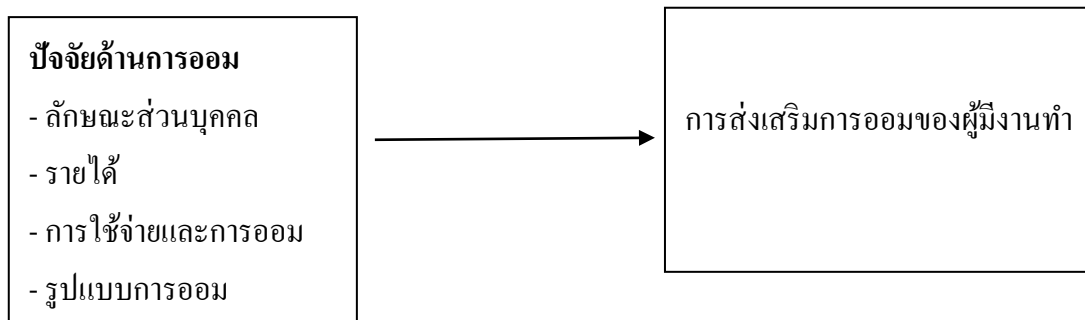
กวิณวุฒิ กลั่นไพฑูริย์ (2546,27) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรม การออมของครัวเรือนในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่กำหนดพฤติกรรมการออมของ ครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วย รายได้ จำนวนผู้พึ่งพิง (สมาชิกในครอบครัวที่ครัวเรือนต้องรับผิดชอบ ค่าใช้จ่าย) ทรัพย์สินสุทธิ ความแตกต่างระหว่างภูมิภาค อายุของหัวหน้า ครัวเรือน ระดับการศึกษา อาชีพ การถือกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดินและการออมกับสถาบันการเงิน อันเกิดจะเป็นแนวทางนำไปสู่ การเสนอแนะนโยบายส่งเสริมการออม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า รายได้มีผลต่อการออมอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติในทางบวกสำหรับทุกกลุ่มครัวเรือนแสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงในเงินออมจะมากกว่าการ เปลี่ยนแปลงรายได้ นอกจากนี้ยังพบว่า โดยทั่วไปจำนวนผู้พึ่งพิงมีผลต่อการออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในทางลบแต่ผลการศึกษาชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ทรัพย์สินสุทธิมีผลต่อการออมอย่างไร กล่าวคือมี บางกรณีทรัพย์สินสุทธิมีผลต่อการออม รายได้มีผลในการกำหนดทิศทางการตอบสนองของการออมต่อ ทรัพย์สินสุทธิ ขณะที่บางกรณีทรัพย์สินสุทธิมีผลต่อการออมในทางบวกไม่ว่ารายได้จะมากหรือน้อย นอกจากนี้ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า หากรัฐบาลต้องการส่งเสริมการออม รัฐบาลควรดำเนินนโยบาย ต่างๆ ประกอบด้วย นโยบายรักษาเสถียรภาพของรายได้ นโยบายประชากรและการจ้างงาน นโยบาย พัฒนาชนบทและการกระจายรายได้ นโยบายยกระดับการศึกษาและนโยบายกระจายสถาบันการเงินสู่ ชนบท นอกจากนี้ มงคล เจริญ (2536) ที่ทำการศึกษเกี่ยวกับพฤติกรรม การออมของครัวเรือนไทยใน ภาคกลาง ซึ่งได้กำหนดการออมครัวเรือนในเขตภาคกลางขึ้นกับตัวแปรต่างๆ ได้แก่ รายได้ การถือ ทรัพย์สินทางการเงิน ขนาดของครัวเรือนและ Dummy variable ซึ่งแสดงถึงการมีและไม่มีบ้านและที่ดิน เป็นของตนเอง การวิเคราะห์พฤติกรรมการออมนี้ แบ่งกลุ่มการวิเคราะห์ออกตามพื้นที่ระดับรายได้ อายุ และกลุ่มอาชีพต่างๆ ผลการศึกษาพบว่า รายได้และขนาดของครัวเรือนเป็นตัวแปรที่สำคัญในการกำหนด พฤติกรรมการออมของครัวเรือนเฉลี่ยในพื้นที่ภาคกลางของประเทศในขณะที่ผลการศึกษาแสดงว่า การ

ถือทรัพย์สินทางการเงินของครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กับการออม ส่วนการที่ครัวเรือนมีบ้านและที่ดิน เป็นของตนเองนั้นจะมีผล ทำให้การออมลดลงในกรุงเทพมหานครและ 3 จังหวัดรอบนอก สำหรับในเขต ภาคกลางทั้งหมดและในเขตภาคกลาง ไม่รวมกรุงเทพมหานคร พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการออม และ พบว่าการออมโดยเฉลี่ยของครัวเรือนในเขตเทศบาลสูงกว่าการออมโดยเฉลี่ยของครัวเรือนนอกเขต เทศบาลในทุกพื้นที่ทั้งในพื้นที่ภาคกลางไม่รวมกรุงเทพมหานคร แต่จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเฉพาะในส่วนที่เป็น ภาคกลางทั้งหมดและภาคกลางไม่รวม กรุงเทพมหานคร ส่วนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ จึงไม่สรุปผลแน่นอน ในเขตกรุงเทพมหานครได้ สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างของอายุที่มีผลต่อการออม แบ่งอายุเป็น 5 ชั้น คือ ไม่เกิน 29 ปี 30-39 ปี 40-49 ปี 50-59 ปี และ 60 ปีขึ้นไป พบว่า การออมเฉลี่ยของครัวเรือน เมื่อจำแนกตามอายุในพื้นที่ภาคกลางทั้งหมดไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาแยกตามพื้นที่ใน เขตภาคกลางไม่รวมกรุงเทพมหานคร และเขตกรุงเทพมหานคร ปรากฏว่าได้ผลลัพธ์เช่นเดียวกัน

อภิชัย พันธุ์เสน (2550,37) หัวหน้าโครงการสังเคราะห์งานวิจัย ข้อเขียนและบทความเกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียง กล่าวว่า มีงานวิจัยหลายฉบับที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชุมชนแล้ว พบว่า ประชาชนมีอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถปลดภาระหนี้สิน มีเงินใช้จ่ายในครัวเรือนมากขึ้น มี เงินเหลือเพื่อเก็บออมและสามารถพึ่งพาตนเองได้ เช่น การศึกษาของวันชัย อัครวิบูลย์กิจ (2548,3) ได้ ทดลองนำมูลช้างมาผลิตเป็นกระดาษ เรียกว่า กระดาษมูลช้างคุณภาพของกระดาษจากมูลช้างนั้นไม่ต่าง กับกระดาษสา แต่ต้นทุนการผลิตต่ำกว่ากระดาษสาสามารถนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ช่วยให้ ชุมชนของปางช้าง จังหวัดลำปางที่รายได้เพิ่มขึ้นความอยู่อย่างไม่จำเป็น ต้องนำช้างออกเร่ร่อนเพื่อหารายได้ และจากการศึกษาของทรงชัย ดิยานนท์ (2541) ที่ทำการศึกษารื่องการดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง ของประชาชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ร้อยละ 92 ของเกษตรกรเห็นว่าชุมชนที่ทำ เกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิต ได้ร้อยละ 98.6 มีความเห็นว่าคุณมรู้ ความสามัคคีของประชาชนทำให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเอง นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดย วิชัย หฤทัยธนาสันต์ และคณะ (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัย เพื่อเพิ่ม มูลค่าให้กับวัสดุทางการเกษตรที่เหลือใช้มาทำให้เป็นประโยชน์ โดยย่นำขานอ้อยที่ผ่านการหีบน้ำตาลแล้ว มาทำเป็นกระดาษขานอ้อยและนำไปแปรรูปเป็นผ้าเย็บ กระดาษซับมัน กระดาษห่อของ ดอกไม้ประดิษฐ์ กระดาษวาดรูป กระดาษฉลุลาย ฯลฯ สามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนโรงงานน้ำตาล จังหวัดนครปฐม ให้ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และจากการศึกษาของ ฐานินทร์ จระมาศ (2544,3) พบว่าเงินออมในประเทศ ส่วนใหญ่จะมา ภาคครัวเรือน ซึ่งเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมแล้วจะสูงกว่าการออมภาคธุรกิจและ ภาครัฐ ฉะนั้นเมื่อประชาชนมีการออมมากขึ้นก็จะส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นได้ สำหรับ นโยบายในระดับประเทศเกี่ยวกับการเร่งระดมเงินออมภาคครัวเรือนยังคงมีความจำเป็นอยู่ต่อการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศในด้านต่างๆ และการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังลดการพึ่งพาเงินเงินทุนจาก ต่างประเทศ อันเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมตลอดจนแนวคิดและทฤษฎี สามารถแสดงกรอบแนวความคิดที่ได้จากการศึกษา เป็นกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพ กรอบแนวคิดในการวิจัย